

Schweiz's Arbejderlovgivning.

Af

Cand. mag. Edv. Ph. Mackeprang.

Det mest karakteristiske i den schweiziske Forfatning er den Adgang, som den aabner Folket til direkte Deltagelse i Lovgivningsarbejdet. Naar man taler om Schweiz's Lovgivningsfaktorer, kan man ikke mere nøjes med at nævne Forbundsfor­samlingen og Forbundsraadet; man maa medtage Sekretariaterne, som repræsenterer Folket direkte i Modsætning til Forfatningens indirekte Folkerepræsentation. Gennem Sekretariaterne kommer Forfatningsbestemmelserne om Referendum og Initiativ til at træde ud i Livet. Disse to Bestemmelser vilde uden Sekretariaterne kun være et dødt Bogstav, og naar Forfatningen nu virker efter sin Aand, skyldes det i væsentlig Grad Sekretariaterne. Disses Opgave er efterhaanden bleven større, ikke alene kunne de tage Initiativ til Lovene, ligesom de have den endelige Vedtagelsesret, men — hvad der er endnu vigtigere — de udarbejde i Virkeligheden ogsaa Lovene. Lovforslagene blive ikke Enkeltmands Tanker, men udarbejdes paa Grundlag af omfattende Enquêteer, som enhver kan deltage i; herved bliver Schweiz's Lovgivningsvirksomhed saa mærkelig og inter-

essant. Drøftelsen kommer til at hvile paa selve Folkets brede Grundlag; netop de, der vide, hvor Skoen trykker, kunne komme til Orde, kunne faa sagt, hvad de ville.

Hvad er nu egentlig Sekretariaterne? Rundt om i Schweiz findes — som i ethvert andet Land — talrige Foreninger, hvis Medlemmer drive samme Erhverv. Disse Hundreder af Foreninger ere i de sidste 30 Aar blevne samlede i 4 store Centralforeninger: Schweizerischer Handels- und Industrie-Verein, Schweizerischer Gewerbeverein, Schweizerischer Arbeiterbund og Schweizerischer Bauernverband. Hver af disse Centralforeninger har omtrent samme Organisation: Delegeretforsamling og Sekretariat. Sekretariatet er Foreningens Meddelelsesmiddel overfor Omverdenen, dens udøvende Raad. Disse 4 Sekretariater faa aarlig et vist Tilskud af den schweiziske Stat: Arbejdersekretariatet 25,000 Fr., de øvrige hver 20,000 Fr.

Den ældste af Foreningerne er Handels- und Industrie-Verein, der allerede blev dannet 1869 ved en Sammenslutning af 21 Lokalforeninger. Siden den Tid har den vokset sig stor og stærk, særlig efter at dens Sekretariat i 1878 gik over til at blive lønnet af Regeringen, hvilket naturlig maatte medføre, at Foreningen traadte i nærmere Forbindelse med Staten; saaledes sidder der i Foreningens Bestyrelse en raadgivende Delegeret fra Forbundsraadet. At Foreningen har gjort den schweiziske Handel uvurderlig Nytte, er utvivlsomt; især med Hensyn til Told- og Bankspørgsmaal har den ydet betydelige Arbejder, men ogsaa til Løsning af det sociale Spørgsmaal har den bidraget paa forskellig Vis,

f. Eks. gennem sin interessante Betænkning til den schweiziske Regering om Sparetvang, Arbejdsløshedstatistik og Arbejdsanvisning.

I Handels- und Industrie-Verein var der ikke Plads til den mindre Industri og Haandværket, som derfor i 1879 dannede en egen Forening, Gewerbeverein; denne talte ved sin Oprettelse 36 Sektioner med c. 1750 Medlemmer; 20 Aar efter, i 1900, har Gewerbeverein 131 Sektioner med c. 26,000 Medlemmer. 1885 modtog den Statstilskud til sit Sekretariat, der under Ledelse af den dygtige Werner Krebs har udført betydelige Arbejder; Foreningen har saaledes udgivet et helt Bibliotek over økonomiske og sociale Spørgsmaal, de saakaldte Gewerbliche Zeitfragen (17 Bind), foruden talrige Betænkninger, Forslag, Enquête-Beretninger vedrørende Fabriklovgivningen, Lærlingevæsenet, Arbejdsløhedsspørgsmaalet etc. Gewerbeverein kan opfattes som Schweiz's Arbejdsgiverforening, der maaske i Fremtiden kan blive en Kampforening; hidtil har den paa dette Punkt holdt sig nevtal og ladet sine Medlemmer, de enkelte Underforeninger, frie Hænder.

Samtidig med at Gewerbeverein fik sit af Regeringen lønnede Sekretariat, anmodede Schweiz's største Arbejderforening, Grütliverein, om en lignende Statsunderstøttelse til et Arbejdersekretariat, en Anmodning, som Regeringen beredvilligt gik ind paa at efterkomme; dog skulde Sekretariatet ikke alene tilhøre Grütliverein, men være Repræsentant for alle Schweiz's Arbejderforeninger uden Hensyn til Religion eller politisk Anskuelse. I 1887 lykkedes det virkelig at faa dannet en saadan — noget mærkelig — Forening af alle Arbejdere: Schweizerischer Arbeiterbund,

hvis Hovedmedlemmer vare ovennævnte socialistiske Forening »Grütli«, den katolske Arbejderforening »Pius«, talrige Sygekasser etc. med ialt c. 100,000 Medlemmer. Foreningens Styrelse blev lagt i Hænderne paa fire Faktorer: et Delegeretmøde, som afholdes hvert 3dje Aar, en »Bundesvorstand«, et ledende Udvalg og Arbejdersekretariatet. Til Leder af det sidste valgtes den bekendte Greulich, der utvivlsomt har været den rette Mand til at gennemføre Sekretariatets Opgave: at værne Arbejderklassens Interesser. Selv om Sekretariatet ofte har været Genstand for berettigede Angreb, har det dog i det hele og store, naar man ser hen til Sagens Vanskelighed, gjort sine Sager godt. Foruden at tilvejebringe Arbejderstatistik, f. Eks. en Løn- og Strejkestatistik, har det ligesom de andre Sekretariater afgivet talrige Beretninger til Regeringen om sociale Lovforslag og er, hvad der har lige saa stor Betydning, optraadt som Forligsdomstol i Arbejdsstridigheder (særlig over for Spørgsmaal om Erstatning til Arbejderne i Anledning af Ulykkestilfælde). Dette Sekretariat er for Schweiz, hvad de saakaldte arbejdsstatistiske Bureauer ere i andre Lande. I Smag med den engelske »Labour Gazette« og den franske »Bulletin de l'office du travail« udgiver saaledes Sekretariatet nu »Monatsblätter des Schw. Arbeitersekretariats«. Paa Delegeretmødet i Marts 1899 var der ialt repræsenteret Foreninger med c. 182,000 Medlemmer.

Det fjerde og yngste Sekretariat er Bauernverbands; trods sin forholdsvis korte Levetid — det blev oprettet 1898 — har det allerede gjort et betydeligt Arbejde ved at udgive talrige, ret omfattende Publikationer om Schweiz's Landbrug, Jernbanetariffer, Syge-

og Ulykkesforsikring etc. Foreningens 19 Sektioner rumme c. 78,000 Medlemmer.

De efterfølgende Bemærkninger om den schweiziske Arbejderlovgivning ere i det væsentlige byggede paa Sekretariatsberetningerne.

Det Ord, vi oftest træffe i Arbejdersekretariatets Beretninger, er Revision af Fabrikloven af 1877. Denne Lov var i sin Tid en af de mest vidtgaaende Fabriklove i Evropa, den gav de schweiziske Arbejdere alt, hvad de i 1877 kunde forlange, og hvad der var muligt at faa gennemført ved Lov; senere have Arbejderne lært at stille større Fordringer.

I 1889 vedtog Nationalraadet at foranstalte en Revision af Fabrikloven, saa at flere Arbejdere kom ind under den (Motion Comtesse). Medens tidligere, med visse Undtagelser, kun industrielle Virksomheder med over 25 Arbejdere kom ind under Loven, bestemtes i 1891, at alle Industriforretninger, der beskæftigede 10 Arbejdere eller derover, skulde undergives Lovens Forskrifter. Der var Tale om at gaa endnu videre, saa at selv Anvendelsen af en enkelt Arbejder skulde bringe Virksomheden under Fabrikloven, men man veg af forskellige Grunde tilbage for denne Tanke. Dels vilde herved Loven om Erstatning ved Ulykkestilfælde, der gælder for alle Arbejdere under Fabrikloven, faa en langt større Udstrækning, hvad der kunde have sine Betænkeligheder — den hvilede allerede haardt paa de mindre Driftsherrer —, dels vilde den 11 Timers Maksimalarbejdsdag ødelægge den mindre Industri. Hertil kom endnu, at en saadan Udvidelse utvivlsomt stred mod Grundlovens Opfattelse af Begrebet Fabrik. Spørgs-

maalet om Arbejderbeskyttelse i det lille Haandværk, sagde man, hørte hjemme i en Næringslov, ikke i en Fabriklov. Disse Indvendinger mod en større Udvidelse af Loven fik i lang Tid Arbejderne til at opgive Kravet herom; først i 1898 har Arbejdersekretæren i et lille Skrift forsøgt at modbevise de anførte Grundes Værdi; f. Eks. anfører Greulich, at det lille Haandværk nu næsten i hele Schweiz arbejder med en Arbejdsdag paa under 11 Timer.

Samtidig med ovennævnte Krav fremkom i 1889 Kravet om Indførelse af 10 Timers Arbejdsdagen. Imod dette anføres i Almindelighed fra Fabrikanternes Side (Handels- und Industrie-Verein), at det overhovedet er skæbnesvangert at foreskrive Love om de voksne mandlige Arbejders Arbejdstid for et Lands samtlige Industriegrene, noget Loven af 23. Marts 1877 tilstrækkelig har bevist. Noget mærkeligt tager dette sig ud, naar man samtidig læser i Fabrikinspektørernes Beretninger til Regeringen, at de tidligere Modstandere af 11 Timers Arbejdsdagen nu ere blevne nødte til at opgive deres Fordomme og erkende, at »nos industries, au lieu de périliter, se sont au contraire développées d'une façon réjouissante«. Og Fabrikinspektørerne tilføje: »Nous espérons faire prochainement la même expérience avec la journée de 10 heures«. Sandheden findes sandsynligvis i følgende Udtalelse i Schweiz's Beretning til Pariserudstillingen 1900: Maksimalarbejdsdagens Virkning paa Produktionen har hidtil kun givet »des resultats peu concluants«. Man maa her huske, at Loven giver Adgang til Overarbejdsbevillinger, der uddeles i ret betydelig Udstrækning, tidligere endog saa rundeligt, at Normalarbejdsdagen i mange Fabrikker blev til Undtagelse; i de sidste

Aar er Forlængelsen af Normalarbejdstiden dog kun 0.08 $\frac{0}{10}$. — Paa den anden Side have mange Industrigræne ikke Brug for saa lang en Arbejdstid; i de sidste Aar arbejdede:

57 $\frac{0}{10}$	af Fabrikkerne	65*)	Timer om Ugen			
9 $\frac{0}{10}$	-	—	62 $\frac{1}{2}$	—	.	—
29 $\frac{0}{10}$	-	—	60	—	.	—
5 $\frac{0}{10}$	-	—	mindre end	60	—	.	—

Medens Gennemførelsen af en 10 Timers Normalarbejdsdag endnu synes langt borte, er der mere Udsigt til at opnaa en Indskrænkning af de kvindelige Arbejders Arbejdstid, for saa vidt denne Indskrænkning kun gaar ud paa Forbud mod gifte Kvinders Arbejde Lørdag Eftermiddag. Et fuldstændigt Forbud mod alt Fabrikarbejde af gifte Kvinder har derimod vakt betydelig Modstand. Et saadant Forbud vil, sige Fabrikanterne, kun bevirke en Forøgelse af Husindustrien, hvor en virksom Kontrol er umulig, medens de gifte Kvinder i Fabrikkerne ere beskyttede mod enhver Overanstængelse. •

Hovedmanglen ved Fabrikloven med Hensyn til Kvindearbejde er utvivlsomt, at kun en ringe Del af de kvindelige Arbejdere falder ind under Lovens Bestemmelser. Det er særlig de mindre Fabrikker med under 5 Arbejdere, der anvende Kvinder, og disse Fabrikker staa uden for Loven. At denne Mangel virkelig er tilstede, vise de talrige kantonale Fabriklove, vedrørende Kvindearbejde, fra de sidste 10 Aar. Jo yngre Lovene ere, des mere radikale ere de i deres Forbud; den ældste, for Byen Basel fra 1888, angaar alle

*) Ifølge Loven maa der kun arbejdes 10 Timer om Lørdagen.
Nationaløkonomisk Tidsskrift. XXXX.

Virksomheder, der anvende mere end 3 kvindelige Arbejdere; St. Gallens Fabriklov af 1893 sætter Grænsen til 2 Kvinder, medens de nyere for Glarus (1892), Zürich (1894), Luzern (1895), Solothurn (1895) og Neuchatel (1895) endog medtage alle Virksomheder, der overhovedet anvende kvindelige Arbejdere. Det mærkelige ved disse Love er deres store Rækkevidde, medens deres Bestemmelser om Arbejdstid (11 Timer), Forbud mod Søndags- og Natarbejde etc. ere analoge med den schweiziske Fabriklovs tilsvarende Bestemmelser; kun Zürich har afvejet herfra, idet den sætter Arbejdstiden til 10 Timer (Lørdag 9 Timer). Ud over denne Beskyttelse for de kvindelige Arbejdere række de kantonale Fabriklove ikke, kun Glarus udstrækker ogsaa sin Fabriklov til voksne Mænd.*)

Da man kun i ringe Grad har kunnet faa Fabrikloven som Helhed til at omfatte flere Arbejdere, har man i enkelte Tilfælde valgt den Vej at faa en enkelt af Bestemmelserne til at gælde andre Arbejdere end netop dem, der vare under Loven. En saadan Ændring (Motion Comtesse $\frac{9}{4}$ 1891) har man forsøgt med Hensyn til Fabriklovens Bestemmelser om Lønbetaling: Fabrikanterne ere forpligtede til at udbetale Lønnen senest hver 14de Dag i lovlige Penge og i selve Fabrikken. Skønt det vel egentlig var Kantonernes Sag at lovgive paa dette Omraade, har kun en eneste (Unterwald) en Lov om Lønbetaling. Motion Comtesse vandt dog ikke Bifald hos Arbejdsgiverne; Handels-

*) For Tiden behandles Lovudkast til Arbejderbeskyttelse i Kantonerne Tessin og Aargau, det første af ret stort Omfang omfattende alle Bygningsarbejdere, det sidste kun vedrørende kvindelige Arbejdere.

und Industrie-Verein betegner den som unødvendig og tildels uigennemførlig. Spørgsmaalet angik jo hovedsagelig den mindre Industri, hvor man ikke uden videre kunde se bort fra Naturallønsystemet, for saa vidt som Lønnen blev ydet delvis i Form af Kost og Logis; desuden havde Haandværkeren kun en lille Driftskapital samtidig med uregelmæssige Indtægter. Akkordarbejde og 14 Dages Betalingstid var det heller ikke let at forene.

Endnu maa vi omtale en ret berettiget Fordring, der er stillet af Arbejderne, nemlig om Udvidelse af Fabriktilsynet, eventuelt med Indførelse af kvindelige Fabrikinspektører. Tilsynet med Lovens Gennemførelse er overladt til 3 Fabrikinspektører; paa disses personlige Egenskaber hviler Lovens hele reelle Betydning. At faa Loven ført ud i Livet var særlig vanskeligt i den første Tid. De enkelte Kantonalregeringer vare vante til at styre sig selv; for mange af dem gjaldt det, at Fabrikloven var bleven vedtaget imod deres Vilje, de saa derfor gennem Fingre med Fabrikanternes Overtrædelser, idømte ringe Bøder, gav i altfor rigelig Udstrækning Tilladelse til Overarbejde o. s. fr. Kun ved Inspektørernes Energi lykkedes det at faa Loven udført efter dens Bestemmelser. Inspektørernes Arbejde er dog selvfølgelig ikke i Løbet af Lovens 25-aarige Bestaaen blevet mindre, selv om Kantonalregeringerne efterhaanden fra at være disse Embedsmænds Fjender ere blevne deres Medhjælpere. Inspektørernes Antal har været konstant, medens Fabrikkernes Antal er steget, og det er ikke muligt at besøge hver Fabrik mere end gennemsnitlig een Gang om Aaret.

Det erkendes da ogsaa almindeligt, at Arbejdet allerede nu er for stort, og sandsynligvis vil man blive nødt til at udvide Inspektørernes Antal til Trods for Schweizernes Frygt for Bureaukrati. For at selve Folket kan faa Lejlighed til at deltage i Inspektionen, forlanges desuden Bekendtgørelse af Navnene paa de Fabrikker, der faa Overarbejdsbevilling og Grunden hertil, samt offentlig Meddelelse om, hvilke Fabrikker der overtræde Loven og om Overtrædelsens Natur. Indtil der kommer en Revision af Loven, søger man at hjælpe sig, saa godt man kan; de nylig oprettede Arbejdssekretariater for Byerne Winterthur og Basel have saaledes faktisk overtaget Fabrikinspektørernes Forretninger. Ved Siden heraf er Tanken om kantonale Fabrikinspektører dukket op og for første Gang traadt ud i Livet i 1900 i Byen Basel.

Vi have her gennemgaaet Arbejdernes Hovedkrav med Hensyn til Fabrikloven, Krav, som om kortere eller længere Tid utvivlsomt maa opfyldes. For at faa et Grundlag for deres Paastande har Grütliverein for et Aar siden foretaget en omfattende Enquête angaaende Fabrikloven; naar de indsendte Svar ere bearbejdede, vil man være et godt Skridt videre hen imod Løsningen.

Foruden Fabrikloven findes endnu tre andre Love, der kunne betegnes som Arbejderbeskyttelseslove. Loven om Arbejdstiden i Transportanstalter indskrænker Arbejdstiden til 12 Timer daglig og kræver desuden 52 Fridage om Aaret uden Lønfradrag. Den oprindelige Lov fra 1890 angik hovedsagelig kun Jærnbane- og Dampskibspersonalet, senere er den gennem

Forordninger af 1891 og 1892 udvidet til Personalet ved Postvæsenet, Telegraf- og Telefondriften.

Loven om Tændstikfabrikationen er fornylig vedtaget og traadt i Kraft fra 1. April 1901. Ved sit Forbud mod Indførsel, Udførsel og Fabrikation af Tændstikker med gult Fosfor har den afhjulpet et betydeligt Onde; tidligere havde man forsøgt at hjælpe sig med et Reglement om Fabrikationen, men det viste sig, at denne Bestemmelse langt fra var tilstrækkelig til at værne Arbejderne mod den farlige Fosfornekrose. Allerede i 1895 blev der gjort et Forsøg paa at løse Spørgsmaalet ved at faa en Forfatningsændring til Gunst for et Tændstikmonopol, men Forsøget mislykkedes, hovedsagelig paa Grund af politiske Partimodsætninger (det monopoljendske Vestschweiz).

Af langt mere vidtrækkende Betydning er dog den tredje Lov, Haftpflichtloven (om Erstatning til Arbejderne i Anledning af Ulykkestilfælde) af 25. Juni 1881, der igen var en Uddyben af Bestemmelserne i Artikel 5 i Fabrikloven. Denne Lov frembyder i mange Henseende stor Interesse særlig for os Danske, idet den i høj Gaad ligner vor Ulykkesforsikringslov.

Schweiz's Haftpflichtlov er, i Modsætning til de fleste andre Landes, i høj Grad gunstig for Arbejderne; den giver disse Krav paa Skadeserstatning i Tilfælde af Ulykkestilfælde eller Død, hvad enten Ulykken kan tillægges Fabrikanten eller skyldes et rent Tilfælde; Erstatningskravet er kun udelukket ved vis major eller ved den skadelidendes egen Skyld. Hertil kommer endnu, at visse Erhvervssygdomme ere indbefattede under Loven, og at Bevisbyrden er paalagt Fabrikanten. Som man ser, er den schweiziske Haftpflichtlov en

fuldstændig Modsætning til den tyske Lov af 1871, medens den i mangt og meget ligner den danske Lov om Arbejdernes Forsikring mod Følgerne af Ulykkestilfælde. Vor Lov er jo kun en udvidet Haftpflichtlov, og ikke, som man efter Navnet skulde tro, en egentlig Forsikringslov.

Tilfredsheden med disse to Haftpflichtlove, den danske og den schweiziske, er til Trods for deres indbyrdes Lighed meget forskellig. Medens Loven i Danmark virker fuldt ud tilfredsstillende — efter hvad man kan dømme af dens korte Eksistens — er Schweiz i høj Grad utilfreds med sin Lov. I 15 Aar har man ganske vist hidtil forgæves, arbejdet paa en Erstatning i Form af en egentlig Ulykkesforsikringslov. Hvad er nu Grunden til denne forskellige Virkning af to nogenlunde ens Love? Vi kan paa dette Spørgsmaal svare: Arbejderforsikringsraadet. Uden dette vilde den danske Lov utvivlsomt have haft den schweiziske Lovs Skæbne; det Overopsyn, som Arbejderforsikringsraadet er i Danmark, findes ikke i Schweiz, man mangler i sidstnævnte Land ganske det Forligsorgan mellem Arbejdere og Arbejdsgivere, som Raadet danner hos os.

At Manglerne ved den schweiziske Haftpflichtlov virkelig i al Fald delvis ligge her, fremgaar bl. a. af en officiel Redegørelse*), hvori Lovens »Haupt-Uebelstände« angives at være følgende: 1) den foreskrevne Anmeldelse af Ulykkestilfælde sker ofte slet ikke, for sent eller ufuldstændigt, 2) de officielle Indberetninger om Ulykkestilfælde blive ikke foretagne objektivt, navn-

*) Botschaft des Bundesrathes an die Bundesversammlung vom 7. Aug. 1886.

lig med Hensyn til hvem der har Skylden, 3) Erstatning for Ulykkestilfælde finder enten slet ikke Sted eller kun paa ufuldstændig Maade, idet Arbejderen af Frygt eller anden Grund lader sig nøje med en af Arbejdsgiveren tilbudt Sum, 4) Misbrug af Artikel 9, saa at Byrden ved Haftpflichten faktisk overvælttes fra Arbejdsgiver til Arbejder.

Et Par andre Ulemper skulle vi endnu nævne. I den danske og ogsaa i den schweiziske Haftpflichtlov — om end i mindre Grad i den sidste — gaar man ud fra, at Arbejdsgiveren skal forsikre Arbejderne, men da det ikke direkte er paabudt, kan det hænde, at Arbejdsgiveren undlader at forsikre. Indtræffer nu et betydeligt Ulykkestilfælde, er det maaske umuligt for Arbejdsgiveren at opfylde sine Forpligtelser, Arbejderen faar ikke sine Penge, eller det betyder økonomisk Ruin for Arbejdsgiveren. At denne Ulempe ved Loven i al Fald for Schweiz er følelig, viser den schweiziske Typograffagforenings Petition til Regeringen: »Es sei das Haftpflicht dahin zu ergänzen, dass die Versicherung der Arbeiter gegen Unfällen obligatorisch erklärt werde«. Samme Petition nævner en anden Ulempe, der specielt er knyttet til den schweiziske Lov, nemlig den, at Arbejdsgiverne, naar en Arbejder rammes af en Erhvervs sygdom, søge at befri sig for det økonomiske Tab ved at afskedige vedkommende. Hvis Arbejdsgiveren ogsaa her skulde forsikre, vilde denne Ulempe være afhjulpet.

Ret naturligt mente man i Schweiz ikke at have anden Udvej end fuldstændig at ophæve Haftpflichtloven og i Stedet indføre en Ulykkesforsikring. I 1890 blev der med ca. 280,000 Stemmer mod c. 92,000

givet Forbundet Beføjelse til at indføre en Syge- og Ulykkesforsikring; naar man ser hen til den uhyre Majoritet, hvormed Forslaget blev vedtaget, maa det forundre, at selve Loven 10 Aar efter ved Referendum blev forkastet med et tilsvarende Antal Stemmer. Alt dette tyder paa, at Loven — der omtrent var skaaren over samme Læst som den tyske Syge- og Ulykkesforsikring — lider af mange Mangler. Selv fra Arbejdernes Side mødte Loven kun ringe Velvilje, og Grundene hertil vare hovedsagelig følgende: 1) de Arbejdere, der nu ere under Haftpflichtloven, nyde ved mindre Ulykker en bedre Beskyttelse, end der vilde blive dem til Del under Ulykkesforsikringsloven, 2) Frygt for høje Præmier, 3) Mistro med Hensyn til Lovens Gennemførelse. Disse Grunde fik mange af Arbejderne til at stemme imod Loven, til Trods for, at deres Foreninger officielt stemte for den. Saavel de Industri-drivende som Bønderne holdt sig officielt passive; deres Foreninger vilde ikke tage Stilling til Sagen, men gav deres Medlemmer frie Hænder — en Passivitet, som kun kunde virke til Ugunst for Lovens Vedtagelse.

Hvad der egentlig er Lovens Hovedfejl, er vanskeligt at sige. De forskellige Interesser ere saa modstridende, et Kompromis saa vanskeligt, at det kun er med blandede Følelser, man nu giver sig i Lag med en ny Bearbejdelse. Det er ved saadanne Love, at det schweiziske Referendum viser sig som en Bræmse paa Lovgivningsarbejdet; hvor mange gode Sider man end maa tillægge Referendum, har det dog ogsaa sin store Svaghed: det er vanskeligt i Schweiz at gennemføre en Lov, der hviler paa et Kompromis. I Frem-

tiden ville dog maaske Sekretariaterne delvis kunne afhjælpe denne Ulempe.

Det vilde føre os for langt at gengive Ulykkesforsikringslovens sørgelige Historie; kun et enkelt Forslag fra Arbejdernes Side skulle vi nævne, nemlig Kravet om gratis Sygepleje. Medens Syge- og Ulykkesforsikringslovens Udkast krævede, at Udgifterne til Sygepleje og Sygepenge (o: Erstatning for det økonomiske Tab, Sygdommen foraarsager) skulde deles ligelig mellem Arbejdere og Arbejdsgivere, skulde nu den gratis Sygepleje ikke alene tilkomme Arbejderne, men hele Befolkningen, medens selve Forsikringen kun skulde angaa Sygepengene. Midlerne til at dække Statens Udgift ved en saadan gratis Sygepleje skulde tilvejebringes gennem et Tobaksmonopol. Et saadant Monopol behøvede ikke at fordyre Tobakken saaledes som en Told, hævdede Arbejderførerne, Staten kunde faa tilstrækkelige Midler alene ved at tage Rengevinsten, der nu tilfaldt Fabrikanterne. Selv Arbejderne lode sig dog ikke overbevise herom; det Initiativbegær, man søgte at faa i Stand for at indføre Tobaksmonopolet, kunde ikke faa samlet de nødvendige 50,000 Stemmer, og da det var umuligt at skaffe Staten Pengene (man regnede mellem 15 og 24 Millioner Fr.) til den gratis Sygepleje, faldt Spørgsmaalet af sig selv.

Hvilke Veje den nye Revision af Lovforslaget vil gaa, er endnu en Gaade. Kun skal vi nævne, at der fra enkelt Side — Arbejdernes — er gjort Forslag om at løse Spørgsmaalet om Sygeforsikring paa lignende Maade som i Danmark ved anerkendte Sygekasser med Statstilskud.

Den kantonale Lovgivning paa dette Omraade har

i hele denne Tid ret naturligt hvilet; kun Kanton Neuenburg har for nylig indført en fakultativ Folkeforsikring med Statstilskud.

Samtidig med Ulykkesforsikringen beskæftiger man sig for Tiden med en anden Gren af Arbejderforsikringen, nemlig Forsikring mod Arbejdsløshed. I Juni 1894 blev Forslaget til en Forfatningsbestemmelse om »Ret til Arbejde« forkastet af Folket. Direkte var Resultatet saaledes for Arbejderne lig Nul, men indirekte havde dog Opstillingen af dette Krav sin Betydning, idet det gav Anledning til en Rundskrivelse fra det schweiziske Industridepartement til Kantonalregeringerne og Sekretariaterne med Spørgsmaal om Muligheden af at indføre en Statsforsikring mod Arbejdsløshed. I den forløbne Tid er der indløbet Svar fra forskellige Kantonalregeringer og Sekretariater, men da det vigtigste af disse sidste, Arbejdersekretariatet, først for nylig har udtalt sig, har Sagen ikke kunnet føres videre.

Af de fremkomne Erklæringer er der Grund til særlig at fremhæve følgende. Gewerbevereins Sekretariat udtaler, at naar Staten forsikrer Arbejderne mod Ulykker og Sygdom, følger heraf ogsaa Statens Pligt til Forsikring af Arbejdsdygtige mod Arbejdsløshed; enhver, der er forsikret mod Sygdom og Ulykke, maa derfor ogsaa være forsikret mod Arbejdsløshed, og Forsikringen maa være obligatorisk; Forsikringsområdet maa være hele Schweiz, et mindre Omraade er for lille til en rationel Forsikring; Arbejdsgiverens og Arbejderens Bidragspligt skal suppleres med Tilskud fra Staten; i Forbindelse med Forsikringen maa indføres Arbejdsanvisningsbureauer.

Som man ser, er det kun i store og grove Træk, at Sekretariatet udtaler sig; men det drejer sig jo her ogsaa først og fremmest om at fastslaa Princippet: om Forsikring mod Arbejdsløshed skal indføres eller ikke.

Handels- und Industrie-Verein vil have Spørgsmaalet løst paa en anden Maade, nemlig ved Indførelse af Sparetvang: fra Arbejderens Løn trækkes en vis Brøkdæl, beregnet saaledes, at vedkommende heraf daglig i saa lang Tid, som hans Erhvervsklasses gennemsnitlige Arbejdsløshed varer, kan hæve et Beløb, der som Regel ikke maa være under Eksistensminimum. Vi kunne ikke her gaa nærmere ind paa hele dette interessante Forslag; kun skulle vi lige antyde de formentlige Fordele ved Forslaget. I Modsætning til Arbejdsløshedsforsikringen udelukker Sparetvangen Misbrug; der kan ikke være Tvivl med Hensyn til om Arbejdsløsheden er selvforskyldt eller ikke; Sparetvangen vækker Arbejderens Ansvarsfølelse, da Summen jo for største Delen er fremskaffet af ham selv; man er fri for ethvert Skin af Understøttelse.

Arbejdersekretariatet stiller sig paa det praktiske Standpunkt ikke at fremkomme med uigennemførlige Forslag. Ethvert Forslag, der kræver positive Bidrag fra Arbejdsgivernes Side, maa efter Greulichs Mening henregnes hertil; skal et Forslag gaa igennem, maa det alene bygge paa Bidrag fra Stat og Arbejder. Man kan samtidig gaa to Veje. Den første Vej er »anerkendte« Fagforeninger; enhver Fagforening, der har indført Forsikring mod Arbejdsløshed, kan til sit Grundfond af Staten forlange 2 Fr. pr. Medlem een Gang for alle samt aarlig et almindeligt Statstilskud lig Halvdelen af den givne Understøttelse. Beretningen beregner

Statens Udgift (f. s. v. 100,000 Arbejdere ere forsikrede) til en aarlig Ydelse af 160,000 Fr. plus 200,000 Fr. til Grundfondene, et Tilskud, der er forbavsende lille. Den anden Vej er Statsbidrag til enhver Kommune, der indfører obligatorisk Arbejdsløshedsforsikring; de forsikrede Arbejdere skulle yde $\frac{3}{5}$, Kommune eller Kanton $\frac{1}{5}$ og Staten $\frac{1}{5}$ af Udgifterne. Tænker man sig, at Schweiz's 18 store Bykommuner indføre en saadan Forsikring, vil Statsbidraget kun blive 150,000 Fr.; Greulich hævder saaledes, at det, ved Benyttelse af begge Forsikringsmaader samtidig, lader sig gøre at forsikre 200,000 af Schweiz's Arbejdere ved Hjælp af et aarligt Statsbidrag af $\frac{1}{3}$ Million Fr. Til disse Forslag knyttes endnu Fordringen om Love, der skulle gaa ud paa at skaffe de Arbejdsløse Beskæftigelse, at ordne Arbejdsanvisningen og at regulere Arbejdsforholdene gennem »Berufsgenossenschaft«.

Ved Siden af disse Forarbejder til en Statsarbejdsløshedsforsikring har man i Schweiz Forsøgene paa lokal Forsikring mod Arbejdsløshed samt, hvad der ret naturlig staar i Forbindelse hermed, Forsøgene paa Arbejdsanvisning. Da disse Forsøg er almindelig bekendte, vil det her være unødvendigt at dvæle videre ved dem.

Et Omraade, hvor den kantonale Lovgivning har været meget virksom i de sidste Aar, er med Hensyn til de saakaldte Enighedskamre og Voldgiftsdomstole. Allerede nu findes en Lov herom i de 10 største industrielle Kantoner. Det ejendommelige ved største Delen af disse Kantonlove er, at de ere fakultative, o: selve Kantonloven angiver kun Hovedprincippet, medens den nærmere Ordning er

overladt de enkelte Kommuner, som tillige selv maa afgøre, om de ville have Loven til at gælde for deres Omraade. Kantonalloven angaaende Voldgiftsdomstole i Waadt blev indført i 1888; først Aaret efter vedtog Byen Lausanne at føre den ud i Livet, lidt efter lidt fulgte andre Kommuner Eksemplet, saaledes de Payerne 1891, Yverdon 1893, Vevey 1898 og Najon 1899. Ogsaa paa andre Omraader finde vi saadanne fakultative Love, f. Eks. Loven om Arbejdsløshedsforsikring i Kanton St. Gallen; selve denne Lov eksisterer endnu, uden dog for Øjeblikket at være effektiv, efter at Byen St. Gallen ophævede sin Lov i 1897.

Ordningen af Voldgiftsdomstolene er i de forskellige Kantoner bygget over samme Grundprincip: Prud'hommes. Erhvervene ere delte i Grupper; i hver Gruppe vælge vedkommende Erhvervs Arbejdere et vist Antal Repræsentanter (Maksimum i Almindelighed 15) og Arbejdsgiverne et tilsvarende Antal. Af disse Gewerberäte udtages for at afgøre det enkelte Stridsspørgsmaal i Almindelighed 2 eller 4, der sammen med en paa forskellig Maade valgt Opmand udgøre Gewerbegericht (Bureau de Conciliation og Tribunal de Prud'hommes). Disse faglige Domstoles Beføjelse indskrænker sig i Almindelighed til at afgøre Stridigheder, der angaa Lærlinge- og Arbejdskontrakter, hvis Værdi ikke overstiger et vist Beløb (i Reglen mellem 300 og 600 Fr.). Af Lovens andre Bestemmelser kan mærkes, at Sagfører ikke maa anvendes, at Proceduren er mundtlig, og at Dommen skal falde inden for en kort Frist.

Virkingen er nogenlunde ens over hele Schweiz; nogle Forholdstal fra Byen Bern ville give os et Billede

heraf. I 1895—1900 er der ialt indgaaet 1852 Klager, hvoraf Arbejdsgivernes udgør 6 0/0. Klagerne bleve afgjorte paa følgende Maade: i 45 af 100 Tilfælde faldt Dom (heraf $\frac{1}{3}$ ubetinget til Gunst for Klageren, $\frac{1}{3}$ ubetinget til Gunst for den anklagede), 40 af 100 Tilfælde afgjordes ved Forlig, medens Klagen i 15 af 100 Tilfælde toges tilbage eller afvistes. Stridsværdien (hvis Maksimum i Bern er 400 Fr.) var ret lille, i de tre Femtedele af Tilfældene under 50 Fr. Klagerne fra Arbejdernes Side angik mest Lønspørgsmaal, Arbejdsgivernes Klager mest uberettiget Afskedtagen. Loven foranledigede en aarlig Udgift af omkring 2000 Fr., Indtægterne vare c. 500 Fr. aarlig.

Alle disse Spørgsmaal om Arbejdstid, Arbejdsanvisning, Forligsdomstole etc. har man fra mange Sider ment med eet Slag at kunne løse ved Hjælp af Berufsgenossenschaft en, obligatoriske Syndikater. Paa den schweiziske Gewerbevereins Delegeretmøde i Zug 1888 blev det bestemt at virke for en Revision af Forfatningen til Gunst for en almindelig schweizisk Næringsordning. Dennes nærmere Indhold blev Aaret efter fastsat saaledes: de Næringsdrivende skulle deles i Arbejdsgiver- og Arbejder-Berufsgenossenschaft en, som under Statens Tilsyn opstille de nødvendige Bestemmelser angaaende deres Organisation og raadslaa i Forening om deres fælles Interesser. Om at indføre den ikke tidssvarende Lavsform er der derimod ikke Tale. Die Berufsgenossenschaft en maa have korporativ Ret (Indførelse af Voldgiftsdomstole og Enighedskamre, Bestemmelser angaaende Læretidens Længde, Lærlingenes Normalantal o. s. v.). Naar Flertallet af Arbejdsgiverne saavel som Flertallet af Arbejderne i et

Distrikt vedtager Dannelsen af et saadant Syndikat, er denne Beslutning bindende for alle Arbejdsgivere og Arbejdere i Distriktet.

Saavel hos de mindre Næringsdrivende som hos Arbejderne vakte Sagen stor Interesse. Den nærmere Ordning gav dog Anledning til mange Meningsforskelligheder: om Oprettelsen af Berufsgenossenschaftten skulde være frivillig eller obligatorisk; om Arbejdere og Arbejdsgivere hver skulde have deres Berufsgenossenschaft, der skulde underhandle sammen, eller begge danne eet stort, etc. En Standsning i Bevægelsen fremkom, da Folket i 1894 forkastede Forfatningsforandringen: »Forbundet er beføjet til at oprette fælles Forskrifter med Hensyn til Næringsvæsenet«. Man opgav dog ikke Kampen; paa den schweiziske Arbejdsdag 1896 i Winterthur og Gewerbevereins Delegeretmøde 1898 i Glarus var Spørgsmaalet igen fremme; men begge Foreninger have saa meget andet at varetage, at Arbejdet gaar ret langsomt for sig; Vejen er jo ogsaa lang, først Forfatningsændring og saa den egentlige Lov.

Vi have i Hovedtrækkene gennemgaaet Schweiz's Arbejderlovgivning og set, hvordan Schweizerfolkets Ønsker ere paa dette Omraade, hvormange Vanskeligheder der maa overvindes, hvor langsomt og grundigt man gaar frem, hvordan de enkelte Partier tage Hensyn til hinandens Meninger, — kan man andet end beundre dette Folk?

At Arbejderlovgivningen har gjort sit til, at den schweiziske Arbejder den Dag i Dag har en nogenlunde god Eksistens, en Eksistens, der i al Fald til-

syneladende kan maale sig med Arbejdernes i enhver anden Nation, er utvivlsomt. Curti skriver saaledes i sin Artikel om Socialismen i det store Værk *La Suisse au dix-neuvième siècle*: »Efter min Anskuelse er det Lovgivningen eller, om man vil, Statssocialismen, som mest har bidraget til at forbedre Arbejderklassens Stilling.«

I denne Udtalelse ligger, at ogsaa andre Faktorer have været virksomme i samme Retning. Arbejderforeningerne have saaledes gjort deres til at hæve Medlemmernes Stilling ikke alene økonomisk — af de fra 1860 til 1894 foretagne Strejker har største Delen haft et gunstigt Udfald for Arbejderne — men ogsaa intellektuelt: i 1898 havde Grütliverein 475 Diskussions-timer og 382 Foredrag, hvortil endnu kommer en betydelig Række Undervisningstimer i Sprog (400 Timer), Gymnastik (1937), Sang (2675) o. s. v. Ved Siden af disse Bestræbelser fra Arbejderne selv er der fra mange andre Sider: Arbejdsgiverne, les sociétés d'utilité publique og Kommunerne gjort meget for at forbedre Arbejdernes Stilling. Vi have i Schweiz talrige Fabriks-sygekasser, Folkebanker, der ere grundede paa demokratiske Principper — i den store Folkebank i Bern bliver man Medlem ved i smaa Rater (1 Fr. maanedlig) at indskyde 100 Fr. —, Fabrikssparekasser — i 1895 ialt 36, hvori der indestod 1½ Million Fr. — o. s. fr.

Paa gensidig Forstaaelse mellem Arbejder og Arbejdsgiver synes det som Regel ikke at mangle, saaledes er i den nyere Tid det gamle Tantiemesystem igen levet op i det franske Schweiz; 1893 fandtes Tantiemesystemet i 11 Fabrikker i 2den Fabrikreds, i

1898 i 29; af disse sidste udbetalte de 9 største aarlig c. 65,000 Fr.

Selv om Arbejderne saaledes kun med Tilfredshed kunne se tilbage paa deres økonomiske Stillings Udvikling i Slutningen af det 19de Aarhundrede, er der dog endnu meget at gøre, thi — siger Curti — »les classes inférieures mesurent leur bonheur à celui des classes fortunées, et chaque époque se trouve en présence de tâches nouvelles«. Disse tâches ere, som vi have set, i korte Træk: Revision af Fabrikloven, Forsikring mod Sygdom, Ulykkestilfælde og Arbejdsløshed samt Ordning af Næringslovgivningen.
